

ПО ПРВИТЕ **100** ДЕНА
ОД НОВАТА ВЛАДА, ДАЛИ
МАКЕДОНИЈА СКРШНУВА ОД ПАТОТ КОН ЕУ?!

ДАНЕ ТАЛЕСКИ

По првите 100 дена од новата Влада, дали Македонија скршнува од патот кон ЕУ?!

Дане Талески¹

Извршно резиме

Европската Унија (ЕУ) е загрижена дека демократските реформи во Македонија назадуваат. Последниот извештај за напредок потенцира слабости во однос на слободата на медиуми, судството и јавната администрација и борбата против корупција. Ако овој тренд продолжи Македонија може да ја изгуби препораката за започнување на преговори за членство во ЕУ. Владата смета дека оцените од ЕУ се средство за политички притисок за да се затвори спорот со Грција.

Предвремените парламентарни избори на 5 јуни 2011 донесоа поголем баланс во Парламентот, но не донесоа промени во владата. По изборите владеачката ВМРО-ДПМНЕ продолжи да ги замолчува политичките критики и да промовира национализам. Во коалицискиот договор со ДУИ успеаа да затворат некои осетливи прашања, но не успеа да го завршат пописот што директно ги тангира меѓу-етничките односи. Опозицијата е посилна и го има истиот политички фокус, но има и внатрешни недоразбирања.

Недостигот на економски развој и високите стапки на невработеност и сиромаштија се главните проблеми во Македонија. Спорот со Грција е во костец. Престојната одлука на Меѓународниот суд за правда можеби ќе биде повод за придвижување на односите. Без прогрес во интеграцијата во ЕУ и НАТО веројатно е дека меѓу-етничките односи ќе бидат променливи. Локалните избори во 2013 можат да бидат шанса за нов политички развој.

За Институтот за социјална демократија „Прогрес“

Институтот за социјална демократија „Прогрес“ е основан во 2007 година. Во своето делување ги промовира вредностите на социјалната демократијата во Македонија. Прогрес изготвува и објавува документи, стратегии, анализи за општествено-политички и економски прашања во Република Македонија, врши обуки, организира семинари и домашни и меѓународни конференции. Институтот за социјална демократија „Прогрес“ има богата и континуирана меѓународната соработка со сродните организации, фондации и институти во регионот и Европа, заради размена на искуство, знаење и експертиза.

1 Авторот е извршен директор на Институтот за социјална демократија „Прогрес“. Тој е докторант по политички науки на Централно европскиот универзитет (ЦЕУ) и член на извршниот одбор на Социјалдемократскиот Сојуз на Македонија (СДСМ).

Извештајот на ЕУ: објективна процена или политички притисок?

На 12 октомври, 2011 година Европската Комисија (ЕК) го објави годишниот извештај за напредок на Македонија во процесот на ЕУ интеграции. Во него ЕК препорачува на Европскиот совет да отвори преговори со Македонија за членство во ЕУ. Но извештајот исто така ги потенцира слабостите, посебно во однос на слободата на медиумите, реформите во судството и јавната администрација, и борбата против корупција.

Во извештајот на ЕК стои дека “корупцијата е широко распространета во многу области и продолжува да биде сериозен проблем”.² До сега не е решен ниту еден случај на постоење на корупција на високо ниво. Постои зголемен политички притисок и заплашување на уредници и новинари. Во извештајот на ЕК пишува дека “затворањето, на пријави за даночна евазија, на важна телевизиска станица и три весници кои беа критички кон владата ја подигна загриженоста за пропорционалноста и селективноста на процесурите, намалувајќи го медиумскиот пејзаж...³ Последната оценка се однесува и на слабостите во функционирањето на судството и јавната администрација. Главниот проблем таму е изборот и променливоста на судии и јавни службеници. Освен тоа ефикасноста може да се подобри и во двата случаи.

ЕК е загрижена дека ако реформските процеси се успорат тоа може да предизвика назаднување на Македонија во процесот на ЕУ интеграции. Ова е сериозна промена. Претходно

2 COM (201)666 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council “Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012” (extract conclusions on the Republic of Macedonia)

3 Ibid

нерешениот спор со Грција се истакнуваше како главна пречка во процесот на ЕУ интеграции. Штефан Фуле, Комесарот на ЕУ за проширување, на прес конференција на која го презентираше извештајот за Македонија, соопшти дека застојот во реформите може да биде причина за Македонија да ја изгуби препораката за започнување на преговори со ЕУ. Дури и во случај да се реши спорот со Грција.

Извештајот на ЕК и коментарот на Комесарот Фуле не беа добро примени во Скопје. Никола Груевски, Претседателот на владата на Република Македонија, даде долго интервју за Македонската информативна агенција (МИА). Според него извештајот на ЕК е уште едно средство за да се изврши политички притисок “врз Македонија за решение за името...во правец дека не доволно правиме за реформите и со пренагласување на слабостите”.⁴ Од друга страна дискусијата околу извештајот на ЕК се фокусираше околу испуштањето на придавката “Македонски...”. За про-владините медиуми ова беше знак дека ЕК го негира идентитетот на етничките Македонци. Оваа интерпретација создаде силна јавна реакција во Македонија, наведувајќи го дури и Д-р. Ѓорге Иванов, Претседателот на Република Македонија да каже дека “Македонија се сомнева во искрените намери на ЕУ...⁵

4 MIA. Interview with Nikola Gruevski, Part One “Over-emphasis of weaknesses to have opposite effects, NATO and EU remain priorities, Gruevski tells MIA”, Skopje 17 October, 2011 and Part Two “Gruevski: Greece not making effort to find a solution, entire pressure put on Macedonia”, Skopje, 18 October 2011

5 Cf. “Иванов: Сомнежи во искрените намери на ЕУ“ [Ivanov: Doubts about EU's sincere intentions], Deutsche Welle World, on Macedonian <<<http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15500893,00.html>>> (accessed 02.10.2011)

Република Македонија имаше предвремени избори на 5 јуни 2011. Изборите беа оценети позитивно од ОБСЕ/ОДИХР и од ЕУ. Главните очекувања беа дека по изборите процесот на интеграција во ЕУ ќе се забрза, а не дека ќе уназадува. Што се случи по изборите?

Политички настани по парламентарните избори

На изборите владеачката десно-ориентирана ВМРО-ДПМНЕ освои 39% од гласовите, додека СДСМ, партија лево од центарот, доби речиси 33%. Меѓу албанските партии ДУИ освои 10,2% од гласовите, а ДПА доби помалку од 6%. Во споредба со претходните избори разликата меѓу ДУИ и ДПА останува непроменета. Од друга страна разликата меѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ се намалува. Ова покажува дека во следниот собраниски состав ќе има поголем баланс.

По изборите имаше неколку важи случувања. Вечерта по изборите еден млад човек беше убиен во акт на полициска бруталност. Министерството за внатрешни работи реагираше споро што ги натера младите да организираат протести, преку социјалните мрежи. Но како реакција на тоа про-владини поддржувачи организираа контра протести пред опозицијата, со објаснување дека младинските протести не биле автентични младински протести

туку биле манипулирани од опозицијата.

Денот по изборите беше уапсен Љубе Бошковски, поранешен Министер за внатрешни работи и лидер на помала десна политичка партија. Тој е во притвор, под оптужба за нелегално финансирање на неговата политичка кампања. Во кампањата г-дин Бошковски силно ја обвинуваше власта и раководството на ВМРО-ДПМНЕ за корупција.

“А1,, телевизија и три весници беа затворени веднаш по изборите под изговор дека не се платени даноци и дека тоа е случај на финансиска проневера. Голем дел од јавноста верува дека тоа е политичко затворање на критички и про-опозициски медиуми. Извештајот на ЕК ја споделува истата загриженост. Судието на сопствениците и менаџерите, кои се во притвор од нивното апсење во јануари 2011, е во тек. Имаше најави дека еден приватен стопанственик Г-дин Фијат Цаноски, роднина на сопственикот на “А1,, и пратеник од опозицијата, ќе ја превземе “А1,,. Но во август еден од неговите клучни бизнис проекти во градежништвото беше уништен од страна на власта. Наводно инвестицијата од над 50 милиони евра ги немала сите потребни документи и главната зграда била 1 метар и 43 сантиметри над дозволената висина.

Партии	Мандати во 2008	Мандати во 2011
Коалиција на ВМРО-ДПМНЕ	63	56
Коалиција на СДСМ	27	42
ДУИ	18	15
ДПА	11	8
Други	1	2

Табела 1. Дистрибуција на мандати по парламентарните избори во 2008 и 2011

По изборите во Скопје беше поставен споменик на Александар Македонски, висок над 30 метри и тежок над 50 тона. Споменикот на Александар е главниот елемент во владиниот проект “Скопје 2014,,. Идејата на тој проект е да се рedefинира идентитетот на модерните етнички Македонци да биде во линија со античка Македонија. Како рационално објаснување, владата тврди дека проектот ја поддржува градежната индустрија и развојот на туризмот. Последниот извештај на Меѓународната кризна група (МКГ) за Македонија го означи проектот како “државно спонзориран национализам,,⁶ Опозицијата не реагираше посилено на овие случувања, но сите овие настани се случија дури и пред да се формира новата влада.

Владата и опозицијата

Старите партнери, ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ, ја формираа новата влада. ДУИ како партија потекнува од Ослободителната национална армија (ОНА), која беше дел од конфликтот во 2001. Некои од командантите и војниците на ОНА беа обвинети за злосторства против човештвото и некои случаи беа покренати пред Трибуналот за поранешна Југославија во Хаг. Но заради стратегијата на Трибуналот за затворање, овие случаи беа вратени во Македонија во 2006 година. Оттогаш позицијата на ДУИ беше дека овие случаи не треба да се процесуираат во Македонија, и дека тие потпаѓаат под законот за генерална амнестија од 2001. Новото мнозинство во Парламентот, користејќи ги ингеренциите за автентично толкување на законите, ја прифати

позицијата на ДУИ. Ова беше главното политичко барање што ДУИ го доби во новиот коалициски договор со ВМРО-ДПМНЕ. Од друга страна, ВМРО-ДПМНЕ во коалицискиот договор доби промени во законот за Советот за радиодифузија, главниот регулатор на медиумскиот пазар. Со промените власта доби поголема контрола врз Советот. ОБСЕ и Здружението на новинари на Македонија се спротистави на овие промени.

Во составот на Владата ВМРО-ДПМНЕ ги задржа министерствата за финансии, надворешни и внатрешни работи, образование, транспорт и врски, а ги доби и министерствата за здравство и труд и социјала. ДУИ ја задржа позицијата на заменик претседател на владата, како и министерствата за економија, локална самоуправа и животна средина; и доби две нови важни портфолија, за одбрана и евроинтеграции. Поделбата на портфолија имплицира дека ВМРО-ДПМНЕ ќе продолжи да има влијание врз главните политики, , но позицијата на ДУИ е многу повлијателна. Од ДУИ се очекува да ги води интегративните процеси во ЕУ и НАТО. Меѓутоа тешко е да се каже дали ќе бидат успешни; имајќи во предвид дека напредокот во тие области во голема мера зависи од тоа дали ќе се реши спорот меѓу Македонија и Грција.

При својата инаугурација во Парламентот, Премиерот Груевски рече дека нема да има промени во уставното име или прифаќање на идеи кои можат да го загрозат македонскиот национален идентитет. Решението за спорот со Грција мора да помине на референдум. Освен тоа, Груевски ја истакна важноста

⁶ ICG. “Macedonia: Ten Years After the Conflict”, *Europe Report No 212*, 11 August 2011

од оддржување на добри меѓуетнички односи и се заложил за целосна имплементација на Охридскиот рамковен договор (ОРД), мировниот договор што го запрел конфликтот во 2001 и ги зголеми правата на малцинствата. Меѓутоа неколку месеци подоцна властите не беа во можност да го завршат пописот заради несоодветната соработка меѓу владините партнери. Владеачката ВМРО-ДПМНЕ објавила дека Груевски го запрел спроведувањето на пописот за да го запрел фалсификатот и манипулацијата со бројот на Албанците.

Опозициската СДСМ оштро ја критикувала одлуката да се прекине со пописот. СДСМ смета дека извештајот на ЕК е објективен и фер. Поголемиот број на мандати и даде на СДСМ посилен глас во Парламентот. СДСМ оддржа конгрес веднаш по изборите. Раководството на тајно гласање ја доби довербата на делегатите да продолжи да се залага за социјалдемократиските програмски определби. Сепак некои поранешни високи партиски функционери го критикуваат раководството за недостиг на внатрешна демократија. Политиките за вработување и економски развој остануваат главниот приоритет на партијата. Во однос на спорот со Грција, СДСМ во изборната програма ја прифати позицијата дека политичките актери во Македонија најпрво треба да постигнат консензус. Потоа можното решение би можело да се постави на јавен референдум.

ДПА останува втората најважна партија за етничките Албанци. ДПА смета дека правата што кои потекнуваат од ОРД не се доволни. Во таа смисла, ДПА има замерки спрема наративот на ДУИ за конфликтот и настаните од 2001. Додека ДУИ смета дека конфликтот во 2001 беше херојска битка во која

Албанците го подобрија нивниот статус во Македонија, ДПА смета дека конфликтот беше наметната конструкција од српските тајни служби за да се спречи независноста на Косово. ДПА бара да се направи нов договор меѓу Албанците и Македонците. Во тој договор државата би била дефинирана како би-национална и Албанците би добиле повеќе шанси за територијална самоуправа.

Што ја чека Македонија во иднина?

Македонија пати од низок економски развој. Во недостаток на правна сигурност за инвеститорите и заради несигурноста на интеграцијата во ЕУ и НАТО, атрактивноста на Македонија како дестинација за странски инвестиции е дубиозна. Спорот со Грција веројатно ќе остане главниот меѓународен предизвик за иднината на државата. Костецот околу спорот со Грција веројатно ќе продолжи бидејќи владата во Македонија останува на истите позиции, а владата во Грција има тешкотии со економската криза. Во 2008 година на НАТО самитот во Букурешт, Грција стави вето за влезот на Македонија заради нерешениот спор. По тоа Македонија започна спор против Грција пред Меѓународниот суд за правда. Пресудата, која се очекува, веројатно ќе даде нов импулс за политичките актери во спорот.

Етничките разлики остануваат длабоки и политички релевантни во Македонија, иако меѓуетничките односи постојано се подобруваат по конфликтот од 2001. Меѓутоа меѓуетничките односи можат лесно да се влошат. За време на скорешните тензии во Косово г-дин Али Ахмети, лидерот на ДУИ, изјави дека ако Косово се подели никој не може да го гарантира интегритетот на Македонија.

Оваа изјава може да се интерпретира како

предупредување до меѓународната заедница и поддршка за властите во Косово. Меѓутоа изјавата исто така ја рефлектира фрагилноста на меѓуетничките односи и покажува дека тие се подложни на промените во регионот, како и на домашните случувања. Многумина предвидуваат дека меѓуетничките односи ќе се влошат доколку Македонија остане заглавена на својот пат кон интеграција во ЕУ и НАТО.

Изјавите на владата веројатно ќе продолжат да бидат различни од нивната пракса. Во претходниот мандат (2008-2011) владата беше еден од најголемите огласувачи во медиумите. Со затворањето на про-опозициските медиуми, владата веројатно ќе го задржи или зголеми своето присуство во про-владините медиуми. Ригидната позиција кон Грција останува заедно со обновата на античката историја. Во исто време јавните институции, вклучително и судството, остануваат под партиска контрола. Вработување во јавниот сектор најчесто одат за поддржувачите на владините партии. Вербално владата ќе остане посветена на демократизацијата и процесите на Евро-атлантски интеграции. Во практика таа ќе продолжи да биде вгнездена во национализам и клиентелизам. Ако се смета дека интеграцијата во ЕУ и НАТО е недостижна цел, тогаш владата веројатно ќе бара можности за развој преку домашните капацитети. Во таа смисла, владата веројатно ќе им даде приоритет на домашните капацитети и ресурси. Таа можеби ќе проба да развие алтернативен модел на ЕУ и НАТО интеграции. Владата можеби ќе продолжи да го имплементира законодавството на ЕУ и да учествува во мисиите на НАТО, и на тој начин да постигне извесна „функционална“ интеграција без да добие

место на масите во Брисел. Во таа смисла владата ќе биде послободна да бара други алтернативи во смисла на пазари и инвеститори, различни од оние во ЕУ. Ако алтернативите се профитабилни, тогаш тие ќе станат уште повеќе атрактивни.

Прилично е тешко да се предвиди дали ситуацијата во Македонија ќе се подобри, ќе остане иста или ќе се влоши. Меѓутоа можат да се развијат три сценарија за секоја алтернатива.

**Прво сценарио. Подобрување,
демократизација и европеизација.**

Демократизацијата продолжува. Слободата на медиумите е подобрена. Судството и администрацијата се зајакнати. Тензиите меѓу владата и опозицијата се надминати. Спорот со Грција е решен, Македонија станува членка на НАТО и започнува преговори за членство со ЕУ. Политичката стабилност и напредокот во Евро-атлантските интеграции привлекуваат нови странски инвестиции. Стапката на развој се зголемува, а се намалуваат стапките на сиромаштија и невработеност.

Второ сценарио.

Статус кво до локалните избори 2013.

Владата ги контролира најголем дел од медиумите и не се воздржува од политички притисоци. Тензијата меѓу владата и опозицијата е на исто ниво. Јавните институции, администрацијата и судството, остануваат под партиска контрола. Национализмот и клиентелизмот се темелите на политичка моќ. Спорот со Грција останува нерешен. Нема напредок во Евро-атлантските интеграции. Меѓуетничките односи се фрагилни и променливи.

Стапките на развој и странски директни инвестиции се ниски, невработеноста и сиромаштијата остануваат на исто ниво. Локалните избори во 2013 година нудат можност за промена во дистрибуцијата на моќ и можност за нов политички развој.

**Трето сценарио. Влошување, авторитарност и
поларизација.**

Владата ги контролира медиумите и ги притиска политичките противници. Опозициските политичари и граѓанските активисти кои се критички кон владата редовно се оптужуваат наводни нелегални активности и јавно се дефамираат. Тензијата меѓу владата и опозицијата се зголемува. Јавните институции, администрацијата и судството, се под силна партиска контрола. Јавинот дискурс е заситен со национализам и ксенофобија. Има високо производство на теории на заговор и етикетирање на домашни и странски непријатели. Државата е блокирана во Евро-атлантските интеграции. Меѓуетничките односи се тензични и социо-економската ситуација станува полоша.

Што работиме во Прогрес?

Активностите на Прогрес спаѓаат во три области: политичка едукација, политички дијалог и политички анализи.

Политичка едукација

Во соработка со фондацијата Фридрих Еберт и Олоф Палме Меѓународниот Центар, Прогрес организира Политичка академија за Социјална Демократија. Четвртата Политичка академија имаше две сесии во октомври (30.09 – 02.10 во Кавадарци и 21 – 23.10 во Струмица). Покрај предавањата од врвни експерти во рамките на академијата Прогрес организира и дебати. Учесниците во Кавадарци дебатираа за процесот на ЕУ интеграции со Радмила Шеќеринска, поранешен вице-премиер задолжен за ЕУ интеграции и претседавач со Националниот совет за ЕУ интеграции, и Магдалена Штрајерт, пратеничка од Шведска. Во Струмица дебатираа за децентрализацијата и локалниот развој со Зоран Заев, градоначалник на Струмица, Ризван Сулејмани, поранешен Министер за локална самоуправа, и Цветанка Иванова, пратеничка.

Во соработка со фондацијата Калеви Сорса, Прогрес организира тренинзи и работилници за промовирање на мултикултурна демократија и зајакнување на стабилноста во Македонија и Косово. Во октомври на два наврати (07 – 09 и 28 – 30 октомври) донесовме заедно млади активисти од политички партии и невладини организации од Македонија и Косово за да ги зајакнеме нивните вештини и капацитети за меѓуетнички дијалог и менаџирање на разликите.

Политички дијалог

На 18 октомври 2011 во соработка со Сојузот на борци организиравме јавна дискусија за значењето на 11 октомври 1941, Денот на револуцијата во Македонија.

На 24 октомври 2011 организиравме дискусија за ЕУ интеграцијата на Западниот Балкан за Алумни клубот на Политичката академија со Јоханес Јунг, поратенешен пратеник од Германија.

На 26 октомври 2011 организиравме дискусија за улогата на националните парламенти во процесот на ЕУ интеграции со Роберт Лидл, Charge D'Affaires од Делегација на Европската Унија во Македонија, и Хајрула Мисини, пратеник и.

На 09 ноември 2011 во Битла организиравме дискусија за анти-фашизмот како идеолошка вредност за обединета Европа и независна Македонија.

Политички анализи

На 26 октомври 2011 ја промовиравме политичката анализа „Положбата и функциите на националните парламенти во Европската Унија – Препораки за евроинтеграција на Собранието на Република Македонија“ напишана од д-р Каролина Ристова Астеруд, доцентка на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

На 21 ноември 2011 ќе ја промовираме политичката анализа „Пристојна работа во Република Македонија“ напишана од д-р Драган Тевдовски, доцент на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ Скопје.

ПРОГРЕС Институт за социјална демократија

ул. „ Варшавска” бр.1

1000 Скопје, Македонија

тел. **+389 2 3061 770**

факс **+389 2 3061 775**

contact@progres.org.mk

www.progres.org.mk